

חבורה שופטים

לע"נ אבי מורי אהרן בן מרדכי ואימי חומתי סולטנא בת שלמה ואסתר
לעילוי נשמתן של אהרן בן משה ורעיתו פרלה בת עמרם
לע"נ לויסית בת סוליקא - לע"נ דוד בן י-הודה - לע"נ מימון בן שמטוב

בל תשחית

בבא קמא דף צ ע"ב

דקח תאינתא בלא זמנה. אמר רבינא: ואם היה מעולה בדמים, מותר. תנא נמי הכי: "רק עץ אשר תדע" - זה אילן מאכל, "כי לא עץ מאכל הוא" - זה אילן סרק. וכי מאחר שסופו [נ] לרבות כל דבר, מה תלמוד לומר "כי לא עץ מאכל"? להקדים סרק למאכל. [צ"ב ב] יכול אפילו מעולה בדמים? תלמוד לומר: "רק". שמואל איתני ליה אריסיה תמרי. אכיל, טעים בהו טעמא דחמרא. אמר ליה: מאי האי? אמר ליה: ביני גופני קימי. אמר: מכחשי בחמרא כולי האי? למחר איתני לי מקורייהו.

תוספות

אלא האי תנא הוא דתניא מקרעין כו' - וא"ת ומאי ס"ד השתא וכי על זה צריך להביא ראיה. דמקרה בגדים עובר משום בל תשחית ואור"י דאין מביא ראיה אלא שאסור לחבול אפי' לצורך כגון אשה שטפחה על ראשה וכן ההיא דאך את דמכם שהרג את עצמו בשביל שום דבר שירא וכן מקרע על המת זהו לצורך:

עובר משום בל תשחית - והא דאמר במו"ק (דף כד.) שמואל קרע עליה דרב תליסר אצטלי דמילתא יש לומר דצורבא מדרבנן שאני ולא היה יותר מדאי:

קידושין דף לב ע"א

דרב הונא קרע שיראי באנפי רבה בריה. אמר: איזיל איחזי אי רתח אי לא רתח. ודלמא רתח וקעבר א"לפני עור לא תתן מכשל! דמחיל ליה ליקריה. והא קעבר משום "בל תשחית"! דעבד ליה בפומבייני. ודילמא משום הכי לא רתח? דעבד ליה בשעת ריתחיה.

רש"י: בפומבייני - במקום התפירה שאינו נחסר מדמיו בכך כגון בשוליו:

שבת דף קכט ע"א

מדאיתמר, אמר רב חייא בר אבין אמר שמואל: הקיז דם ונצטבן - עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז. שמואל צלחו ליה תכתקא דשאגא, רב יהודה צלחו ליה פתורא דיונה, לרבה צלחו ליה שרשיפא. ואמר ליה אבבי לרבה: והא קעבר מר משום "בל תשחית"! אמר ליה: "בל תשחית" דגופאי עדיף לי.

רש"י: צלחו ליה תכתקא דשאגא - לא מצאו עצים מוכנים להיסק ביום הקזה וצוה ובקעו כסא של תדהר שהוא מעולה בדמים: פתורא דיונה - מין ארז הוא ורבינו הלוי אמר בוי"ש: רבא צלחו ליה שרשיפא - ספסל:

מתני' התוקע לחבירו - נותן לו סלע. רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי: מנה. סטרו - נותן לו מאתים זוז. לאחר ידו - נותן לו ארבע מאות זוז. צרם באזנו; תלש בשערו; רקק - והגיע בו רוקו; העביר טליתו ממנו; פרע ראש האשה בשוק - נותן לו ארבע מאות זוז. [צ"ב ב] זה הכלל - הכל לפי כבודו. אמר רבי עקיבא: אפילו עניים שבשיראל, רואין אותם כאילו הם בני חורין שירדו מנכסיהם; שהם בני אברהם יצחק ויעקב. ומעשה באחד שפרע ראש האשה בשוק, באת לפני רבי עקיבא, וחיבו ליתן לה ארבע מאות זוז. אמר לו: רבי, תן לי זמן. ונתן לו זמן. שמרה עומדת על פתח חצרה, ושבר את הפד בפניה, ובו פאיסר שמן. גילתה את ראשה, והיתה מטפחת ומנחת ידה על ראשה. העמיד עליה עדים, ובא לפני רבי עקיבא; אמר לו: לזו אני נותן ארבע מאות זוז? אמר לו: לא אמרת כלום. החיבל בעצמו, אף על פי שאינו רשאי - פטור; אחרים שחבלו בו - חייבים. והקוצץ נטיעותיו, אף על פי שאינו רשאי - פטור; אחרים - חייבין.

בבא קמא דף צא ע"ב

מאן תנא דשמעת ליה דאמר: אין אדם רשאי לחבל בעצמו? אילימא האי תנא הוא - דתנא: "ואף את דמכם לנפשתיכם אדרש" - רבי אלעזר אומר: מיד נפשתיכם אדרש את דמכם; ודלמא קטלא שאני! אלא האי תנא הוא - דתנא: מקרעין על המת, ולא מדרכי האמורי. אמר רבי אלעזר: שמעתי שהמקרע על המת יותר מדאי - לוקה משום "בל תשחית". וכל שכן גופו. ודלמא בגדים שאני, דפסידא דלא הדר הוא! כי הא דרבי יוחנן קרי [להו] למאני[ה] "מכבדותי", ורב חסדא פד הוה מסגי ביני היזמי (והגא) [והגי] - מדלי להו למאניה, אמר: זה מעלה ארוכה, וזה אינו מעלה ארוכה. אלא האי תנא הוא - דתנא: אמר רבי אלעזר הקפר ברי, מה תלמוד לומר: "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש"? וכי באיזה נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין. והלא דברים קל וחומר - ומה זה, שלא ציער עצמו אלא מן היין, נקרא חוטא; המצער עצמו מכל דבר, על אחת כמה וכמה!/

אמר רב: דיקלא דטעו קבא - אסור למקצציה. מיתבי: כמה יהא בזית ולא קצצ[נ]? רובע! שאני זיתים, דחשיבי. אמר רבי חנינא: לא שכיב שביחת ברי, אלא

יומא דף עח ע"ב

דאמר אבלי, אמרה לי אם: רביתיה דינוקא – מיא חמימי ומשחא. גדל פורתא – ביעתא בכותחא. גדל פורתא – תבורי מאני. כי הא דרבה זבין להו מאני גזיזי דפחרא לבניה, ומתברי להו.

רש"י: מיא חמימי – לרחיצה: ומשחא – לסוך: ביעתא בכותחא – ביצים בכותח: תבורי מאני – להפקיר לו כלים לשבר ולמלאות תאוות: מאני גזיזי דפחרא – כלים סדוקים של חרס בדמים קלים:

ברכות דף כ ע"א

כי הא דרב אדא בר אבהו חזייה לההיא כותית דהות לבישא כרבלתא בשוקא. סבר דבת ישראל היא, קם קרעיה מינה. אגלאי מילתא דכותית היא. שיימוה בארבע מאה זוזי. אמר לה: מה שמך? אמרה ליה: מתון. אמר לה, מתון – מתון ארבע מאה זוזי שווא.

רש"י: כרבלתא – שם לבוש חשוב כמו פטשיון וכרבלתהון (דניאל ג): מתון מתון – לשון מאתן:

רמב"ם ספר המצוות לא תעשה נ"ז

שהזהירנו מהשחית האילנות כשנצור על עיר כדי להצר לאנשיה ולהכאיב להם. הוא אמרו יתעלה לא תשחית את עצה, וכן כל הפסד נכנס תחת לאו זה כגון מי שישרוף בגד לריק או ישבור כלי גם כן עובר משום לא תשחית ולוקה, ואמר אזהרתה מהכא כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות. וכבר נתבאר מפשטי מצוה זו בבבא קמא ובבא בתרא. (שופטים ושוטרים, שם):

חינוך מצוה תקכ"ט

שלא להשחית אילני מאכל – שנמנענו מלקרות האילנות כשנצור על עיר כדי להצר לאנשי העיר ולהכאיב לבותם, ועל זה נאמר (דברים כ יט) לא תשחית את עצה וגו' ואותו לא תכרות, וכמו כן נכנס תחת זה הלאו, שלא לעשות שום הפסד, כגון לשרף, או לקרע בגד או לשבר כלי לבטלה, ובכל ענינים אלו ובכל פיוצא בם שיהיה בהם השחתה. ואמרו זכרונם לברכה תמיד בגמרא (קידושין לב, א) והא קא עבר משום כל תשחית, ומכל מקום אינו מלקין אלא בקוצץ אילני מאכל, שהוא מפרש בכתוב, אבל בשאר ההשחתות מכין אותו מכת מרדות (עי' רמב"ם מלכים ו י).

שרש המצוה ידוע, שהוא כדי ללמד נפשנו לאהב הטוב והתועלת ולהדבק בו, ומתוך כך תדבק בנו הטובה, ונרחיק מכל דבר רע ומכל דבר השחתה. וזהו דרך החסידים ואנשי מעשה, אוהבים שלום ושמים בטוב הבריות ומקריבים אותן לתורה, ולא יאבדו אפלו גרגר של חרדל בעולם, ויצר עליהם בכל אבדון והשחתה שיראו, ואם יוכלו להציל יצילו כל דבר מהשחית בכל כחם. ולא כן הרשעים אחיהם של מזיקים, שמחים בהשחתת עולם, והמה משחיתים את עצמם, במדה שאדם מודד בה מודדו לו. כלומר, בה הוא נדבק לעולם, וכענין שכתוב (משלי יז, ה) שמח לאיד לא נפקה. והחפץ בטוב ושמח בו נפשו בטוב תליו לעולם, זה ידוע ומפרסם.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (ב"ק צא, ב), שלא אסרה תורה שלא לקץ אילני מאכל, אלא בקוצץ אותם דרך השחתה, אבל ודאי מתר לקץ אם ימצא בדבר תועלת, כגון שיהיו דמי אותו העץ יקרים וזה רצה למכרו, או לסלק בקציצתו נזק, כגון, שהיה מזיק אילנות אחרים טובים ממנו, או מפני שמזיק בשדות אחרים, בכל צדדיו אלו ובכל פיוצא בו מתר. וכל אילו סרק, אמרו זכרונם לברכה (שם) שמתר לקץ ואפלו בשאינו צריך לו. וכל אילו מאכל שהוא זקן מאד עד שאינו עושה אלא מעט פרות, שאין ראוי לטרוח בו בשבילו, ואמרו זכרונם לברכה, בזית כל שהיא עושה פחות מרבע זיתים מתר לקץ אותה, ובדקל שיעשה פחות מקב תמרים.

ודרך כלל אסרו זכרונם לברכה לעשות כל דבר של השחתה, והמשחית שום דבר מתוך חמה אמרו עליו (שבת קה, ב) שהוא כעובד עבודה זרה, שכן דרכו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כן ואם יאמין אותו למחר לאמר לו לך עבוד עבודה זרה, כלומר שכל אדם חייב לגער ביצרו ולקבש תאוותיו עד שיגביר נפש המשכיל על נפש המתאוה עד שתהיה לה לאמה, והיא גברת לעולם ועד. ואמנם הביאו בגמרא (שם) מעשים בקצת החכמים שמראים עצמן כעוסים, כדי ליסר בני ביתם ולזרזן ומשליכין מידם שום מאכל או שום דבר, ומכל מקום השגחתם היתה בהם לעולם שלא לשליכו דבר שיהא נשחת בזה. ויתר פרטי המצוה, בכבא בתרא פרק שני [ה' מלכים פ"ז].

ונוהג אסור זה בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות, והעובר על זה והשחית אילני מאכל עובר על לאו זה וחייב מלקות. ועל שאר השחתה בכל שאר דברים שאינן מפרשים מכין אותו מכת מרדות.

רמב"ם הלכות מלכים פרק ו'

ח אינו קוצצין אילני מאכל שחוצץ למדינה ואינו מונעין מהם אמת המים כדי שייבשו. שנאמר (דברים כ, יט) "לא תשחית את עצה". וכל הקוצץ לוקה. ולא במצור בלבד אלא בכל מקום כל הקוצץ אילו מאכל דרך השחתה לוקה. אבל קוצצין אותו אם היה מזיק אילנות אחרים. או מפני שמזיק בשדה אחרים. או מפני שדמיו יקרים. לא אסרה תורה אלא דרך השחתה:

ט כל אילו סרק מתר לקץ אותו ואפלו אינו צריך לו. וכן אילו מאכל שהזקין ואינו עושה אלא דבר מועט שאינו ראוי לטרוח בו מתר לקץ אותו. וכמה יהא הזית עושה ולא יקצנו. רבע הקב זיתים. ודקל שהוא עושה קב תמרים לא יקצנו:

י ולא האילנות בלבד. אלא כל המשבר כלים. וקורע בגדים. והורס בנים. וסותם מעין. ומאבד מאכלות דרך השחתה. עובר בלא תשחית. ואינו לוקה אלא מכת מרדות מדבריהם: